een einde. Het was nu *de geheele wereld* met al haar volkeren, en met alle van meet af in de geheele menschheid verborgen schatten, tot wie op het groote Pinksterfeest de roeping uitging, om de levenstaak, die haar oorspronkelijk in het Paradijs was toebeschikt, weder op te nemen. En nu is dit het opmerkelijke, hoe juist in het taalwonder van den Pinksterdag deze beide roepingen zich uitspraken. Er lag in dat taalwonder het uitgaan naar alle volkeren om ze tot den Christus te roepen, en alzoo het motief der Zending; maar er lag tevens de erkenning in, dat de zoo onderscheiden aard van alle deze volkeren, die in hun onderscheiden talen tot uiting kwam, niet mocht weggecijferd als bijkomstig en niets beduidend, maar als van zoo ernstige beteekenis, dat God zich door het taalwonder in zijn tempel te Jerusalem verheerlijkte, om den zoo onderscheiden levensschat, die in deze vele volkeren school, tot bij elkaar passende uiting te doen komen. Elk volk met zijn eigen taal en levensschat, en alle deze volkeren saam den God van het Paradijs verheerlijkend.

Dr. A. K.

Tekstvergissing. In No. 2157 van de *Herauf*, eerste bladzijde, eerste kolom, vierde volzin, sloop een tekstvergissing in. Deze zinsnede moet aldus gelezen worden: »De veertig dagen, die tusschen de Verrijzenis en de Hemelvaart inliggen, zijn wel voor ons niet doorzichtig, zoodat het ons niet mogelijk is, ons een duidelijke voorstelling te vormen van wat gedurende die veertig dagen voorviel, maar het feit zelf van Jezus' Hemelvaart wijst ons dan toch op een ommekeer die plaats greep in de wijze, waarop de Christus als onze Middelaar voor deze aarde zijn heil volbracht".

„Verdeelde tongen als van vuur"

[PINKSTEREN 1919].

> En van hen werden gezien verdeelde tongen als van vuur, en het zat op een iegelijk van hen. Hand. II:3.

Toen onze Heiland van 't Kruis aan zijn medekruiseling het zoo heerlijk toeriep: »Heden zult gij met mij in 't Paradijs zijn!« gaf dit een oogenblik den indruk, alsof de zaligheid reeds aanstonds in zou treden. Van geen vergiffenis noch van verzoening sprak de Christus, maar van een terugkeer naar het Paradijs, en zulks niet eerst in de ure der Voleinding, maar nu reeds. »*Heden* reeds zult ge met mij in het Paradijs zijn«. Wat anders nu sprak zich hierin uit, dan dat wel door Eva's en door Adam's zonde het eens zoo heerlijke Paradijs te loôr was gegaan, maar dat het daarom toch niet verloren zou blijven. Het zou teruggevonden worden, het zou in nieuwe heerlijkheid tenslotte weer opdoemen, en dezen terugkeer van wat eens verloren ging zouden al Gods kinderen danken aan dien eenigen Verlosser, die voor hen al te gader eens weer de poorten van het Paradijs ontsluiten zou. Dit nu trad niet in bij Jezus verrijzenis. De heerlijkheid waarin onze Heiland toen aan Maria en aan de Apostelen verscheen, droeg een beperkt karakter. De discipelen zouden op dat oogenblik den glans der volle glorie nog niet verdragen hebben. De heerlijkheid des hemels zou hen op dit oogenblik nog hebben overweldigd. Jezus moest toen zijn hemelsche glorie nog inhouden en temperen, om voor zijn getrouwen niet ongenaakbaar te zijn. Maar heel anders stond het op den Pinksterdag. Toen verscheen de Christus niet meer aan de zijnen op aarde, maar was hij aande Rechterhand des Vaders getroond, en het was van uit dien heerlijken troon dat hij toen op zijn discipelen in den tempel te Jerusalem deed nederdalen, wat het karakter van de Paradijs-genade droeg.

Hier op den Pinksterdag grijpt geen verschijning plaats. Het is geen tweede Thabor dat zich aankondigt. Alle tusschenschakel, als we ons zoo mogen uitdrukken, valt hier weg. Hier op den Pinksterdag is de opneming van de discipelen en discipelinnen in het heilige rechtstreeks en onmiddellijk. Het was of opnieuw het Paradijs zich ontsloot, maar nu een Paradijs in nog meer voltooide gestalte. Er is nu geen tusschenschakel meer. Onmiddellijk en rechtstreeks ontsluit zich de gemeenschap met het heilige daarboven. Het is nu God de Heilige Geest, die zich tot de kleine schare van Jezus' getrouwe discipelen en discipelinnen nederbuigt. Geen engel daalt neder. Geen tusschengestalte doemt meer op. Het is op den Pinksstermorgen God de Heilige Geest zelf die zich rechtstreeks en zonder tusschenschakel aan de volgelingen van den Messias openbaart. Plotseling overviel de hemelsche trilling de geheiligde schare. Een overmachtig, een doordringend geluid vervulde geheel de tempelzaal, waarin zij zich bevonden. En toen scheen het wondere hun van alle zijden toe, en werden van hen gezien verdeelde tongen als van vuur, en het zat op een iegelijk van hen.

Niets mag hierop worden afgedongen. Er is geen sprake van zekere inbeelding die de discipelen overviel, zoodat ze zich inbeeldden, alsof er een geweldige trilling heel de zaal aangreep. Wat hier staat moet in letterlijken zin worden opgevat. Terwijl de jongeren in stille verwachting saam in de tempelzaal waren nedergezeten, gevoelden ze plotseling een schok die heel de zaal aangreep. Ze waren ontzet en onthutst. Er overkwam hun een aangrijping die ze niet verstonden. Het ging niet van hen zelve uit. Het was geen zenuwachtige trekking die hen overviel, maar een heerlijke ontmoeting die hen merkbaar en zichtbaar als een wonder ontzette, en als in een andere wereld overbracht. Ze zagen niet alleen een wonder gebeuren, maar ze gevoelden het wonder dat plaats greep, ook in zich zelve. Ze zagen »verdeelde tongen als van vuur" en dat vuur »zat op een iegelijk van hen«. De een zag het in den ander, en saam gevoelden ze zich als verheerlijkt in den hemelschen glans en in den bovenaardschen gloed die hen verrukte. Duidelijk konden ze de vormen van wat ze ontwaarden, waarnemen. Wat zich aan hen voordeed, waren vuurtongen, gloedgestalten in den vorm van tongen, alzoo als organen van ons menschelijk spreken. En zooals deze vuurgloed zich op hen vestigde, en op hen zitten en glanzen bleef, ontwaarden ze dat zulk een vuurtong zich boven elk van hen vestigde, en aldus, aan elks hoofd als vastgehecht, glans en gloed begon te verspreiden. En juist nu op het oogenblik dat zulk een vuurtong, in heiligen glans vlammend, boven een ieder van hen zich als hechtte, ging er een diepe ontroering in hun innerlijk zielsleven om. Ze gevoelden dat er iets met hen gebeurde. Niet doordien een engel zich aanmeldde, maar eenigiijk doordien geheel hun besef, hun bewustzijn, de innerlijke stemming van hun zielsleven op hooger toon werd gezet. Ze hadden ook vroeger van de komst van den Heiligen Geest gehoord. De belofte van die komst des Geestes was nimmer vergeten, doch ontvangen hadden ze dusver den Heiligen Geest nog niet. Nu daarentegen was er geen aarzeling en geen twijfel meer mogelijk. De geweldige aangrijping, die geheel hun wezen ontroerde, bracht hun nu wat ze steeds gehoopt, maar nog nimmer ervaren hadden. Niet een *kracht* des Geestes, niet maar een enkele *gave* des Geestes, maar nu plotseling het steeds ingewachte, maar nog nimmer verworvene. Het was de indaling van God den Heiligen Geest zelven in hun innerlijk zielsleven, waarvan de heerlijkheid hen ontzette en plotseling zaligde.

Wat plaats greep was een aangrijpend wonder, dat aan het Paradijs herinnerde. Ook in het oorspronkelijke Paradijs was er een oogenblik geweest, dat de levensglans voor het eerst opging. De aarde was eerst enkel duisternis. Doch toen sprak God: »Daar zij licht, en daar was licht", en geheel de heerlijkheid van het Paradijs ontlook. Er was geen afscheiding tusschen God en mensch. De eerste mensch verkeerde met zijn God in den heiligen Hof van Eden. En juist dit kwam nu terug, terug niet in de zwakke gestalte van Eden, maar in veel hooger heerlijkheid. God Drieëenig nu in den gezaligden mensch zelf inwonend, hem beheerschend, hem bezielend, en het was of nog rijker Paradijs dan van Eden zich nu reeds geestelijk ontsloot. Vandaar dan ook de drang en de behoefte van de discipelen om aanstonds te getuigen, om te spreken, om in menschelijke taal Gods wondere grootheid uit te spreken en als te bezingen. Zoo werden ze allen vervuld met de Heiligen Geest, en begonnen te spreken in andere talen, gelijk de Geest hun gaf uit te spreken. Dit alles nu was niet slechts schijn, doch reëel. Geheel werkelijk in zijn heerlijkheid was de licht- of vuurglans op het hoofd der geloovigen. Hun oog fonkelde van heiligen gloed. Geheel deze aangrijping drong ze om te getuigen en te spreken, en zoo spraken ze, met de vuurvlam op het hoofd, in allerlei talen, naardat de Geest hun gaf uit te spreken. Het Paradijs scheen teruggekeerd, ja, meer dan het Paradijs van Eden was hun toegekomen.

Hemelsche heerlijkheid doortintelde geheel hun persoonlijkheid. Er was bezielend contact met de hooge heerlijkheid des hemels. En zulks niet om hen te overbluffen, of neder te werpen, doch geheel omgekeerd, om hun innerlijk besef krachtig en persoonlijk te doen opleven. Ze zwegen niet, maar getuigden. Ze getuigden allerminst allen hetzelfde, maar een ieder getuigde in een andere taal, als om de veelheid en volheid van ons menschelijk bewustzijn naar buiten te doen treden. Ze verstonden bij dat spreken elkander niet. Ieder sprak onder eigen inspiratie, naardat de God der menschelijke talen het hem ingaf. Alle tusschenhulpe viel hier weg. Er was geen Engel die 't hun uitlegde, er was geen Profeet die 't hun vertolkte, er was geen Priester, die 't voor hen verzinbeeldde. Het was al één heilige aandrift, die even als in 't Paradijs, terstond na de Schepping, innerlijk in hen drong. In de veelheid der talen diende zich, als ware het, heel ons menschelijk geslacht met alle volken aan. Al staat 't er niet bij, we mogen aannemen, dat er geen enkele vertakking van ons menschelijk geslacht ontbrak. Het scheen of het Paradijs van Eden, maar dan in hooger graad van heerlijkheid, uit den jammer van het verleden weer was opgedoken. Het was de glorie der onmiddelijkheid, zoodat God Drieëenig het heil tot zijn geroepen kinderen der menschen ophief en ze bezielde. Wat hier saam zich verbond, was de oorspronkelijke glorie van het Paradijs van Eden, maar ook het voorspel en de voorafspiegeling van de nog veel hoogere Paradijsglorie die eens te komen stond, en dan de rechtstreeksche indaling van God den Heiligen Geest in de geheiligde kudde des Heeren.

Dr. A. K.

Amsterdam, 6 Juni 1919.

De practische bezwaren, die tegen een herziening van de belijdenisschriften, de liturgie en de kerkenorde werden ingebracht, en waarop we in ons vorig artikel wezen, worden zeker ook door ons niet licht geacht.

De vraag is alleen, of deze bezwaren zoo ernstig en zoo afdoende zijn, dat daarom een arbeid, waarvan de noodzakelijkheid in beginsel door ieder wordt erkend, langer mag worden uitgesteld.

Het is daarom, dat we ook deze bezwaren onder de oogen wenschen te zien.

Beginnen we daartoe met het eerste bezwaar, dat een herziening van onze Belijdenisschriften niet zonder gevaar is, nu we in een tijd leven, waarin zelfs in onze eigen kringen zekere verslapping van het Gereformeerde beginsel valt waar te nemen. De juistheid van deze opmerking willen we niet geheel ontkennen, maar overdrijven mag men dit gevaar toch niet. Boetepredikers zijn steeds geneigd om den toestand, waarin we leven, met de zwartste kleuren af te schilderen. En al schuilt hierin een goed element, in zooverre het ons tot verootmoediging kan leiden en bewaren kan voor Pharizeeuwsche eigengerechtigheid, toch kan overdrijving ook hier schade doen. Het is zeker waar, en de historie der Christelijke Kerk leert ons dit, dat na elke periode van hoogstaand leven een periode van inzinking en verslapping volgt. Zoo was het nadat de Apostelen de Kerk van Christus hadden gesticht, want de rijkdom en heerlijkheid van het Evangelie, zooals de Apostelen dit verkondigd hadden, vindt men bij de epigonen van een tweede geslacht, de Apostolische vaders, niet meer. Zoo is het ook gegaan nadat onder leiding der Kerkvaders de groote strijd gestreden is over het Christologisch en Soteriologisch dogma en op de oecumenische conciliën de belijdenis der Kerk is vastgesteld, want de eeuwen die daarna volgden, gaven veeleer inzinking van het geloofsleven, dan een bezield en kloek getuigenis voor de waarheid te zien. En hetzelfde verschijnsel neemt men evenzeer waar, nadat in de 16e eeuw de reformatie der Kerk tot stand was gekomen; hoe hoog toen ook het geloofsleven stond, hoe beslist mannen als Luther, Zwingli en Calvijn voor de waarheid Gods zijn opgekomen, wat machtig geloofsheroisme toen tintelde en schitterde in de martelaren, [illegible] reeds de verwatering [illegible] re- formatorische be[illegible] alsof de werking [illegible] in de Kerk verdonker[illegible] in ons eigen kerkelijk leve[illegible] ebbe en vloed valt waar te [illegible] halve niet te verwonderen. H[illegible] verschijnsel, dat telkens in de Ke[illegible] herhaalt. In een periode van strij[illegible] worsteling, zooals achter ons ligt, woro[illegible] de karakters gestaald, de geloofshelden geboren, komt de heilige bezieling van het beginsel tot haar hoogste spankracht; maar als daarna een periode volgt van meer rustige en geleidelijke ontwikkeling der Kerk, dreigt van zelf het gevaar, dat de geloofskracht verslapt en de rust roesten doet.

Maar al is dit zoo, toch mag daarom het beeld van de Kerk, waarin we leven, niet met te donkere verwen afgemaald worden. Vooreerst hebben we God dankbaar te zijn, dat van een welbewuste poging om de waarheid Gods te bestrijden, in onze Kerken nog geen sprake is. Wat in de 16e eeuw in ons vaderland gezien werd, toen nog geen halve eeuw nadat de reformatie tot stand was gekomen, het Arminianisme 't hoofd opstak en aantastte wat voor de Gereformeerden het »cor ecclesiae«, het hart der Kerk is, is ons tot dusverre bespaard gebleven. Dat onder de jongere generatie van onze predikanten enkelen gevonden worden, bij wie meer liefde voor het algemeen Christelijke dan voor het typisch-Gereformeerde wordt gevonden, ontkennen we daarom niet. Maar ons Gereformeerde volk in zijn breede kringen genomen, is nog in hart en nieren de Gereformeerde belijdenis toegedaan en wil van geen de minste verzwakking of verslapping der belijdenis weten. We beschikken nog over een geslacht van »voortrekkers«, die den strijd voor de belijdenis hebben meegestreden en wier trouw onverdacht is. En op onze Synodes, die toch het spiegelbeeld van ons kerkelijk leven zijn, was van geen de minste afbuiging van de Gereformeerde lijn of verzwakking van ons Gereformeerd beginsel sprake; veeleer werd daar nog steeds een beslist opkomen voor en handhaven van de Gereformeerde belijdenis gevonden.

Maar ook al ware het zoo, dat reeds thans bedenkelijke verschijnselen op een algemeene inzinking van het Gereformeerde leven in onze Kerken wezen, ook dan zou er veeleer reden zijn om onze belijdenis te herzien en uit te breiden, dan den bestaanden toestand te laten zooals hij is. Een der ernstigste grieven is juist tegen onze Belijdenisschriften, dat zij op zoo menig punt, dat thans aan de orde is, zich niet of niet genoegzaam uitspreken. Het gevolg daarvan is, dat de Belijdenis steeds meer buiten het actueele kerkelijk leven komt te staan. Evenals in de Hervormde Kerk de aloude belijdenisschriften, ja formeel nooit zijn afgeschaft, maar allengs geheel haar bindende kracht hebben verloren, zoo zou het ook onzen Kerken vergaan. De Belijdenis zou allengs beschouwd worden als een historisch stuk uit het verleden, eerbiedwaardig en heilig, omdat het geloof onzer vaderen zich daarin uitsprak, maar niet meer de levende uiting zijn van het geloof onzer dagen. Er doen in het kerkelijk leven, of wil men liever voor het denken van ieder, die de groote vraagstukken van onzen tijd kent, zich tal van quaesties op, die in de Belijdenis geen antwoord vinden. Zal de Belijdenis weer de bezielde uiting worden van het geloofsleven onzer dagen, dan moet onze Belijdenis ook op deze vragen een zeker en afdoend antwoord geven. Een Belijdenis, die als een petrefact in het midden der Kerk staat, kan geen dam wezen om den stroom van nieuwe afwijkende richtingen en ketterijen te keeren; die stroom gaat dan om de Belijdenis heen en overheert het kerkelijk erf. Het kwaad, dat men keeren wil, wordt daardoor juist bevorderd.

Wordt de Belijdenis daarentegen herzien en uitgebreid, dan zullen van zelf de ernstige vraagstukken, die nu de geesten in spanning houden, aan de orde komen. Er zal strijd ontstaan om de waarheid te vinden en deze juist te formuleeren. Maar deze strijd zal een openlijke en eerlijke wezen. Het gevaar bestaat thans, dat allerlei eigenaardige denkbeelden en richtingen allengs in ons kerkelijk leven zullen insluipen, en de geesten zullen meesleepen en vergiftigen. Komt het tot een herziening en uitbreiding onzer Belijdenis, dan zullen die richtingen zich openlijk moeten uitspreken. En juist deze openbaarheid zal het beste middel wezen om de Kerken voor het gevaar te waarschuwen en op haar hoede te doen zijn.

Maar ook afgezien hiervan mag de Kerk haar dogmatische taak en roeping niet onvervuld laten. Een Kerk, die alleen opgaat in administratieve maatregelen, in beslissing van tuchtgeschillen, in kerkrechtelijke quaesties, maar die met het oog op den tijd waarin we leven, niet den moed en de geestkracht bezit om de waarheid Gods te belijden, ontzinkt aan haar hooge roeping. Dat is de schuld van alle Protestantsche Kerken. Ze hebben, sinds de groote Confessies in de 16 eeuw tot eeuw tot stand kwamen, alle het stilzwijgen bewaard. Van een nieuw *belijden* is geen sprake meer geweest. En het gevolg daarvan is juist, dat in deze Kerken het geloofsleven steeds dieper is weggezonken en allerlei ketterij is binnengeslopen. Daarin ligt een ernstige waarschuwing ook voor onze Kerken.

De deur open.

De Algemeene Synodale Commissie der Nederlandsche Hervormde Kerk heeft, zooals de *Nieuwe Rotterdammer Courant* meldt, den heer Dr. H. Jansen te Eindhoven, vroeger predikant bij de Gereformeerde Kerk aldaar, op zijn verzoek toegestaan het colloquium doctum te doen, ten einde na gunstigen uitslag tot de Evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk te worden toegelaten.

Maar de Hervormde Synode stelselmatig [illegible]rd heeft degenen, die aan de Vrije [illegible] hun theologische studiën vol- [illegible] tot het predikantschap in de [illegible] de Kerk toe te laten, is dit besluit [illegible] nodale Commissie wel een verrassing. [illegible]eer zulk een student maar een paar [illegible]en in de Gereformeerde Kerken gediend [illegible]eft, en zich dan bij de Hervormde Kerk als [illegible] predikant wil aanmelden, gaat de [illegible] grendel van de deur af en wordt hij, na een colloquium doctum tot het predikambt toegelaten.

Maar hoe zonderling dit besluit uit dien hoofde ook moge zijn, op zich zelf zijn we voor deze beslissing van de Synodale Commissie niet ondankbaar. Voor de predikanten in onze Kerken, die het niet met de Gereformeerde Belijdenis eens zijn, is nu een uitweg gevonden. Ze behoeven niet bevreesd te zijn, dat wanneer zij hun ambt in onze Kerken neerleggen, zij dan naakt aan den dijk zullen komen te staan. Ze behoeven slechts aan te kloppen bij de deur van de Hervormde Kerk, en deze wordt wijd voor hen geopend.

Haat tegen de religie.

Hoe bitter de haat is tegen de religie, waar de bolsjewiekische revolutie zegeviert, blijkt wel uit het officieele bericht, dat de *Times* uit Helsingfors ontving, dat elf aartsbisschoppen van de orthodoxe Grieksche Kerk in Rusland, onder welke de aartsbisschop Wladimir van Kiew, zijn doodgeschoten.

Hetzelfde wat men ook tijdens de Fransche Revolutie heeft gezien, toen elk priester, die niet aan de Revolutie den eed van trouw wilde afleggen, verbannen of gedood werd.

Het is steeds de consequentie van het Ni Dieu ni Maître.

Geen God en geen Koning.

En al wat nog trouw is aan God, moet daarom als staatsgevaarlijk uit den weg worden geruimd.

Plaatselijke samensmelting einddoel.

Reeds de eerste Generale Synode onzer Kerken te Amsterdam in 1892 gehouden, sprak uit, dat men niet volstaan kan met de beide Kerkengroepen in meerdere vergaderingen te vereenigen, maar dat plaatselijke saamsmelting van de bestaande Kerken het einddoel moest wezen.

Ook de volgende Synode, te Dordrecht gehouden, betuigde nogmaals hare instemming met deze verklaring op grond van de overweging »dat de eenheid der geloovigen, welke Gods Woord vordert, zich ook openbaren moet; dat dien overeenkomstig de Kerkenordening (vooral art. 37 en 51) als regel stelt, dat in dezelfde plaats slechts één Gereformeerde Kerkeraad zij, tenzij onoverkomelijke bezwaren, als b.v. verschil in taal, een gedeeld kerkelijk leven noodzakelijk maken; en dat, waar zulke noodzakelijkheid niet bestaat, de gedeeldheid *voor Gods Woord niet bestaan kan, met de eischen van goede kerkelijke orde in strijd is, en ook voor de Kerken zelve, vooral in geestelijk opzicht, tot schade is*," weshalve de Synode, aan alle Kerken, die dit aanging, met ernst en aandrang voorhield, dat „zij toch *nooit zouden berusten in een zondidigen toestand van plaatselijke gedeeldheid.*"

Het doet daarom wel eenigszins vreemd aan, dat na deze besliste uitspraken van twee Generale Synodes, de redacteur van de *Wachter* Ds. Doekes verklaren kwam, dat iemand »met een vrij geweten kan strijden voor bestendiging van de plaatselijke gedeeldheid der Kerken« en wel om deze reden, »dat genoegzame grond ontbrak voor de stelling, dat het naast elkaar voortbestaan van twee kerken in eenzelfde plaats zondig is«. Bewijzen hiervoor uit de Schrift werden niet aangevoerd; evenmin uit onze Kerkenorde, maar alleen werd een beroep gedaan op de historie. In Amerika, zoo merkte Ds. Doekes op, heeft men verschillende gemeenten in eenzelfde stad en geldt zelfs als regel, dat wanneer de gemeente te groot is, men er twee gemeenten van maakt, elk met een eigen predikant. En evenzoo werd verwezen naar hetgeen in de vroegere Christelijke Gereformeerde Kerk jarenlang was voorgekomen, nl. dat men na de vereeniging in 1869 van de gescheiden Kerkengroepen, die uit de actie van 1834 waren voortgekomen, de Kerken plaatselijk gescheiden liet voortbestaan en dit nimmer als zondig is veroordeeld.

Nu is dit beroep op de historie vrij zonderling. Vooreerst kan en mag wat in een of andere Kerk geschied of geduld is, toch niet voor ons uitmaken, wat zedelijk geoorloofd is. Gods Woord alleen heeft voor ons te beslissen. Een onfeilbare Kerk hebben we niet, noch in Amerika noch in de vroegere Christelijke Gereformeerde Kerk. En in de tweede plaats gaat het beroep op wat in Amerika geschiedt, niet op. Men heeft in Amerika niet twee naast elkaar bestaande Kerkengroepen gehad, die ook na de vereeniging in één kerkverband plaatselijk de gescheidenheid voortzetten, maar alleen de toepassing van het zoogenaamde parochiale systeem, nl. dat men gemeenten op een plaats, die te groot werden, in kleinere Kerken verdeelt. Dit nu hebben onze Generale Synoden nooit veroordeeld. Reeds de Synode van 1892 sprak uit, dat zij, door de plaatselijke samensmelting als einddoel te stellen, »niets wilde praejudicieeren ten aanzien van het parochiale stelsel«, en de Synode van 1893 wees er evenzoo op, dat hetgeen door haar besloten werd, niet belette »de splitsing van groote kerken in Parochien«.

Was de bedoeling van Ds. Doekes dan ook alleen geweest, om een pleidooi te voeren voor dit zoogenaamde parochiale stelsel, dan zouden we hiertegen geen bedenking hebben ingebracht. Zelfs al zou men dit parochiale stelsel zoover willen doorvoeren, dat overal, waar eene gemeente groot genoeg was om twee predikanten te hebben, men voor de vorming van twee gemeenten pleitte, dan kon hiervoor nog het pleit gevoerd worden, zonder dat men tegen de beslissingen onzer Generale Synodes ingaat. Maar geheel anders komt de zaak te staan, wanneer men, onder den schijn van voor het parochiale stelsel te ijveren, de gescheidenheid van de plaatselijke Kerken wil bepleiten, die elk uit een eigen historisch verleden zijn voortgekomen, zooals dit vroeger het geval was met de Kruiskerken en de Afgescheiden gemeenten, en nu met de Kerken, die herkomstig zijn uit de Separatie en [illegible] Doleantie. Juist de verwijzing naar hetgeen vroeger in de Christelijke Gereformeerde Kerk geschied of wil men gedragen was, toont, hoe Ds. Doekes hier wel degelijk lijnrecht tegen de besluiten onzer Gereformeerde Synodes inging.

We zijn Ds. Van der Werff van Dokkum en Ds. J. Op 't Holt van Bolsward dan ook dankbaar, dat ze tegen dit kerkrechtelijk advies van de *Wachter* met ernst en klem van redenen opkwamen. De bestaande gedeeldheid tusschen de zoogenaamde A en B kerken is, juist om de historie, die er achter ligt, in strijd met Gods Woord, want het bevordert, dat de een zegt: ik ben van Paulus en de ander: ik ben van Cephas, waartegen de Apostel in den brief aan de Corinthiërs zoo ernstig waarschuwt als een »verdeelen van het lichaam van Christus." Het is daarom de heilige plicht en roeping van ieder Christen om tegen deze *zondige* gedeeldheid in de Kerk op te komen en voor de saamsmelting der plaatselijk gescheiden Kerken te ijveren. En we betreuren het, dat waar deze heilige plicht steeds meer is ingezien, zoodat nog slechts op zeer weinige plaatsen de vroegere gedeeldheid stand hield, een blad als *De Wachter*, in plaats van daartegen op te komen, juist de tegenstrevers tegen de plaatselijke ineensmelting sterken komt.

Heeft de samensmelting eenmaal plaats gevonden en blijkt de gemeente zoo groot te wezen, dat splitsing in parochie-kerken wenschelijk is, dan bestaat er geen bezwaar tegen, hiertoe over te gaan. De *Herauf* is steeds een warm voorstander van deze splitsing der massale stadskerken geweest. Maar wanneer men niet eerst tot saamsmelting overgaat, maar de bestaande A en B kerken in stand houdt, ook al trekt men door het stads of dorp gebied een grenslijn, dan blijft aan deze beide Kerken toch de bestaande herinnering kleven van haar oorsprong, hetzij uit de scheiding, hetzij uit de Doleantie, en drukt dit op deze beide Kerken een eigenaardig stempel. Wat de Synodes onzer Kerken „een zondige gedeeldheid" noemden, blijft dan toch voortbestaan.

Is de Hervormde Kerk een schijnkerk?

XXVII. (slot).

De laatste vraag, die we nog te behandelen hebben en waarmede we dan deze artikelen-reeks over de Hervormde Kerk besluiten, is deze, wat we in de toekomst van de Hervormde Kerk te wachten hebben en welke positie wij hebben in te nemen, wanneer de worsteling in den boezem der Hervormde Kerk tot een omverwerping van de Synodale organisatie en een uiteengaan van de verschillende richtingen in de Hervormde Kerk leiden mocht.

Indien de Hervormde Kerk als geheel en hare plaatselijke gemeenten of afdeelingen alle als een schijnkerk waren te beschouwen, waarin nog enkele losse geloovigen waren overgebleven, dan zou tot deze geloovigen geen andere roepstem kunnen uitgaan, dan dat zij individueel zich van deze schijnkerk hadden los te maken en zoo spoedig mogelijk bij de Gereformeerde Kerken als de *ware Kerk* van Christus in ons land hadden aan te sluiten. Van een nieuwe reformatorische actie in de Hervormde Kerk zou dan geen sprake kunnen of mogen zijn. De reformatie der Kerk was dan geschied deels door de Separatie in 1834, deels door de Doleantie in 1886. En elke poging in de Hervormde Kerk om tot kerkherstel te komen, zou dan, als een miskenning van het werk Gods, moeten worden afgekeurd. De Kerk, die reeds tot reformatie is gebracht, behoeft niet op nieuw gereformeerd te worden.

Het is dit standpunt, dat vroeger door een deel der Christelijke Gereformeerde broeders is ingenomen tegenover degenen, die in de Hervormde Kerk waren en daar poogden tot kerkherstel te komen. Zelfs werd op dien grond veroordeeld, dat deze broeders bij het conflict, dat in 1886 ontstond, deels als Kerkeraad optredende, het juk der Synodale organisatie afwierpen, deels krachtens het ambt der geloovigen nieuwe ambtsdragers kozen, inplaats dat men zich eenvoudig voegde bij de Christelijke Gereformeerde Kerk.

Hoezeer nu dit standpunt ten deele te begrijpen valt en we zeker ook niet elke uitdrukking, die bij de reformatische actie in 1886 gebruikt is, achteraf zullen goedkeuren, omdat metterdaad wel eens de schijn is gegeven, alsof men met het bestaan van een Gereformeerde Kerk naast de Hervormde Kerk geen rekening hield, toch kon er achteraf wel geen oogenblik twijfel over bestaan, dat de reformatorische actie van 1886 al zeer weinig vrucht zou hebben gedragen, wanneer de leiders dezer actie zich eenvoudig bij de Christelijke Gereformeerde Kerk hadden aangesloten. Hun exodus zou slechts door enkelen zijn gevolgd. De kracht van de reformatorische beweging in de Hervormde